

# РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК ІНСТРУМЕНТ ВИРІШЕННЯ ПРОБЛЕМ ГРОМАДИ

О. І. МАРЧЕНКО, канд. екон. наук, доцент  
*Державний податковий університет*

В умовах децентралізації, військових викликів та післявоєнного відновлення України набуває першочергового значення пошук ефективних механізмів вирішення соціально-економічних проблем на рівні територіальних громад. Зростання соціальної вразливості населення та необхідність відновлення людського потенціалу вимагають запровадження інноваційних підходів до розвитку місцевої економіки. В даному контексті соціальне підприємництво розглядається як один з ключових інструментів забезпечення сталого розвитку громад. Соціальне підприємництво поєднує економічну діяльність із чітко визначеною соціальною місією, спрямованою на вирішення суспільно значущих проблем. Соціальні підприємства відрізняються від традиційних бізнес-структур тим, що їхньою першочерговою метою є не отримання прибутку, а надання позитивного соціального впливу шляхом розв'язання конкретних суспільних проблем. Таким чином, соціальне підприємництво формує гібридну модель господарювання, що забезпечує довгостроковий соціальний ефект.

Соціальне підприємництво стрімко поширюється світом і знаходить своє втілення в соціально-економічних аспектах життя суспільства. Незважаючи на те, що концепція соціального підприємництва отримала визнання в колах підприємців, важливо зазначити, що переваги цього виду діяльності ще не повністю усвідомлені державною владою та українським суспільством [2]. Основні напрями соціального підприємництва на рівні громади є різноманітними та залежать від специфіки території. Найпоширенішими є сфери надання соціальних послуг, екологічні ініціативи, переробка відходів, розвиток креативних індустрій, локального туризму, а також проєкти з професійної адаптації та навчання населення. Узагальнення ключових напрямів і їх соціального ефекту представлено в таблиці 1.

Таблиця 1 - Основні напрями соціального підприємництва та їх вплив на розвиток громади

| Напрямок соціального підприємництва | Характеристика діяльності                               | Соціальний ефект для громади                |
|-------------------------------------|---------------------------------------------------------|---------------------------------------------|
| Соціальні послуги                   | Догляд, реабілітація, освітні та консультаційні послуги | Підвищення доступності соціальної підтримки |
| Зайнятість вразливих груп           | Працевлаштування ВПО, ветеранів, осіб з інвалідністю    | Зниження безробіття, соціальна інтеграція   |
| Екологічні ініціативи               | Переробка відходів, повторне використання ресурсів      | Поліпшення екологічного стану території     |
| Креативні індустрії                 | Ремесла, культурні та мистецькі проєкти                 | Збереження локальної ідентичності           |
| Освітні та навчальні проєкти        | Професійна підготовка, перекваліфікація                 | Розвиток людського капіталу                 |

Вагомого впливу соціальне підприємництво набуває в умовах воєнного та повоєнного періоду, коли громади стикаються з необхідністю відновлення соціальної інфраструктури, інтеграції ВПО та посилення соціальної згуртованості. Соціальні підприємства здатні мобілізувати місцеві ресурси, активізувати громадську ініціативу та формувати довіру між владними структурами, бізнесом та суспільством. Соціальні підприємства досягають своїх цілей різноманітними шляхами. Вони можуть реалізовувати власну продукцію, організовувати соціально-культурні чи спортивні заходи, проекти та програми. Важливим напрямом діяльності є створення робочих місць для вразливих верств населення та осіб з особливими потребами. Крім генерації зайнятості, соціальне підприємництво відіграє вирішальну роль у підвищенні рівня соціального добробуту. Соціальні підприємства беруть на себе відповідальність за вирішення соціально значущих проблем, які часто залишаються поза сферою уваги традиційних комерційних структур та державних інституцій. Вони надають різноманітні соціальні послуги, спрямовані на підтримку вразливих верств населення: догляд за людьми похилого віку, допомогу бездомним особам, освітні програми та професійне навчання для малозабезпечених громадян [1, с. 951]. Крім того, соціальний бізнес може отримувати фінансування від організацій, які працюють з цими групами, або займатися продажем товарів, виробництво яких не здійснюється самостійно. Діяльність соціального підприємництва охоплює різноманітні сфери економічної діяльності [3].

Незважаючи на потенціал, розвиток соціального підприємництва в громадах стикнувся з рядом перешкод. Серед головних проблем – відсутність чітко визначеного статусу соціального підприємства в законодавстві, обмежений доступ до фінансових ресурсів, низький рівень обізнаності населення, недостатня підготовленість майбутніх підприємців щодо можливостей соціального бізнесу. Для подолання цих бар'єрів необхідна комплексна інституційна підтримка. Ефективним шляхом є інтегрування соціального підприємництва у стратегії розвитку місцевих територій, створення програм підтримки на рівні громад. Важливу роль відіграють також бізнес-інкубатори, акселераційні програми та грантові ініціативи, які сприяють формуванню сприятливого середовища для розвитку соціального підприємництва [4, с. 125-127].

Отже, соціальне підприємництво виступає дієвим інструментом вирішення соціально-економічних проблем громади, поєднуючи економічну доцільність із соціальною відповідальністю. Його розвиток сприяє підвищенню стійкості громад, активізації місцевого потенціалу та формуванню інклюзивної моделі повоєнного відновлення України.

#### *Список використаних джерел:*

1. Другова О. С. Соціальне підприємництво: шлях до сталого розвитку бізнесу та суспільства. Суспільство та національні інтереси: журнал. 2024. № 4. С. 945 – 959.

2. Завадських Г. М., Тебенко В. М. Практичні аспекти становлення соціального підприємництва в Україні. Бізнес Інформ. 2020. №11. С. 177–185. DOI: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-11-177-185>.

3. Котелевська Я. В. Соціальне підприємництво як чинник сталого розвитку територіальних громад. Сталий розвиток економіки. 2025. №4. DOI: <https://doi.org/10.32782/2308-1988/2025-55-69>

4. Тарасюк А. В., Годунов С. Є. Проблеми розвитку соціального підприємництва в Україні. Економічні системи в умовах глобальної нестійкості: шляхи оновлення і модернізації: моногр. / за заг. Ред. Н. В. Шандової. Херсон; Хмельницький: ФОП Вишемирський В. С., 2025. С. 122-136.

## **РЕГІОНАЛЬНІ АСПЕКТИ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ**

О. ДИМЧЕНКО, д-р екон. наук, професор

Є. КИСЕЛЬГОФ, аспірант

Д. МАЛОРОСІЯНЦЕВ, аспірант

М. РИЩЕНКО, аспірант

*Харківський національний університет міського господарства  
імені О. М. Бекетова*

Підприємництво відіграє ключову роль у формуванні конкурентоспроможної економіки регіонів України, особливо в умовах воєнних викликів та повоєнного відновлення. Регіональний розвиток бізнесу сприяє створенню робочих місць, наповненню місцевих бюджетів та зменшенню соціально-економічних диспропорцій. В Україні, в умовах тривалої війни, розвиток підприємницької активності стає одним із стратегічних пріоритетів регіональної політики, що спрямований на підвищення економічної стійкості громад та їх соціально-економічного потенціалу [1].

Сучасний стан підприємництва в регіонах України характеризується нерівномірністю розвитку. Найбільш активними залишаються великі міста та економічно розвинені області, тоді як прифронтові регіони зазнають значних втрат через руйнування інфраструктури, релокацію бізнесу та дефіцит трудових ресурсів. Оєнні дії спричинили значні економічні та інституційні виклики [2].

Падіння ділової активності у зоні бойових дій значно перевищує відкриття нових підприємств. Нестабільність бізнес-середовища, руйнування логістичної інфраструктури, відтік робочої сили та обмежений доступ до фінансування суттєво стримують розвиток підприємництва у прифронтових регіонах [3].

Однак, наприклад, у місті Харкові, незважаючи на складні умови, спостерігається відновлення підприємницької активності та зростання малого бізнесу.

За даними Харківської міської ради, станом на 1 серпня 2025 року в місті було зареєстровано понад 123,4 тис. Фізичних осіб-підприємців (ФОП) – при цьому 6605 нових ФОП відкрили бізнес лише за перше півріччя 2025 року, а 210 підприємців обрали Харків як нову локацію для діяльності шляхом зміни податкової адреси, що свідчить про привабливість регіону для ведення